

רבי משה קורדובירו

הרמ"ק, הגנן של פרדס הקבלה

יש מקומות שהאוויר בהם עצמו מלמד תורה. צפת של לפני כחמש מאות שנה הייתה מקום כזה. ברחובות הצרים שלה הלכו באותם ימים רבי יוסף קארו, מחבר השולחן ערוך, רבי שלמה אלקבץ, שחיבר את "לכה דודי", ואחר כך האר"י הקדוש. ובלב החבורה הקדושה הזאת עמד אדם אחד שסידר את כל חכמת הקבלה כמו שמסדרים גינה: רבי משה קורדובירו, הרמ"ק.

הוא חי רק ארבעים ושמונה שנים. ובשנים המעטות האלה כתב ספרים שמאירים עד היום, העמיד תלמידים שהפכו לעמודי עולם, והאר"י הקדוש עצמו ראה בו את רבו.

מי היה

רבי משה ברבי יעקב קורדובירו נולד בשנת ה'רפ"ב (1522). מקום לידתו אינו ידוע בבירור, אבל שם המשפחה מספר מאין באו: מן העיר קורדובה שבספרד. ככל הנראה הייתה משפחתו מן היהודים שגלו מספרד ומצאו את דרכם אל ארץ ישראל.

הוא גדל בצפת, ולמד גמרא והלכה אצל רבי יוסף קארו, מרן השולחן ערוך. רבי יעקב בירב, גדול חכמי צפת, סמך אותו לדיינות. וזה חשוב להבנת דרכו: הרמ"ק הגיע אל הסוד מתוך ההלכה, כתלמיד חכם שכבר מילא את כרסו בש"ס ובפוסקים.

הגיס שפתח לו את השער

הרמ"ק נשא לאישה את אחותו של רבי שלמה אלקבץ. וכך, בתוך המשפחה, נפתח לו השער. בגיל עשרים התחיל ללמוד קבלה אצל גיסו.

יש משהו מתוק בתמונה הזאת. רבי שלמה אלקבץ הוא מי שחיבר את "לכה דודי לקראת כלה, פני שבת נקבלה", השיר שכל עם ישראל שר בכל ליל שבת. ומי שישב ולמד איתו סודות התורה היה גיסו הצעיר. שני אנשים מאותה משפחה, שאחד מהם נתן לנו את השיר שבו מקבלים את השבת, והשני נתן לנו את הסדר שבו לומדים את הסוד.

ולימים נעשה הגיס הצעיר בעצמו לרבה של רבים ממקובלי צפת.

הגירושין: נדודים בשדות הגליל

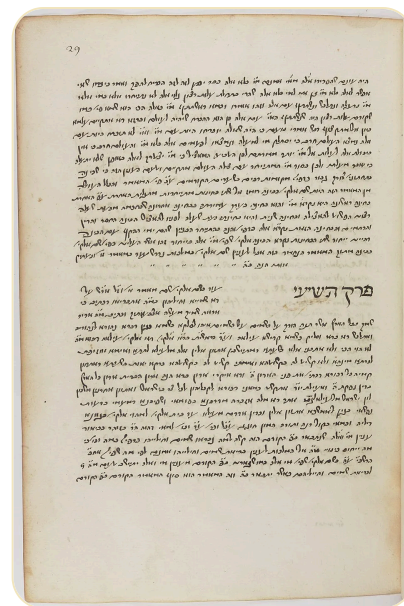
הרמ"ק וגיסו קיבלו על עצמם מנהג נפלא. הם היו יוצאים מבתיהם ומשאירים מאחור את הנוחות של הבית, ונדודים בשדות הגליל ובין קברי הצדיקים. את זה קראו "גירושין": אדם מגרש את עצמו מביתו, כדי להשתתף בצער השכינה שגלתה מביתה.

ושם, בדרכים, על יד קברי התנאים, נפתחו להם חידושי תורה. דברים שלא עלו בדעתם כשישבו בבית המדרש, פתאום התגלו להם בשדה. את החידושים האלה רשם הרמ"ק בספר מיוחד, "ספר הגירושין".

יש בזה שיעור לכל אחד מאיתנו. לפעמים דווקא כשאדם יוצא מן המקום המוכר והנוח שלו, דווקא בתקופה שהוא מרגיש קצת "בגלות", נפתחים לו הדברים הכי עמוקים. מי שמשתתף בצער של מעלה, זוכה גם לאור של מעלה.

ספריו

הרמ"ק היה מן המחברים הגדולים ביותר בתולדות הקבלה. הנה ספריו העיקריים, וכל אחד מהם הוא עולם בפני עצמו.

עמוד מכתב יד עתיק של ספר "פרדס רמונים"

פרדס רמונים

הספר המפורסם שלו, מפתח לכל חכמת הקבלה

ספר בן שלושים ושניים שערים. בו אסף הרמ"ק את דברי המקובלים הראשונים בכל נושא ונושא, הביא את השיטות השונות, דן בהן והכריע ביניהן. מי שרוצה להבין את יסודות הקבלה בסדר ובבהירות, מתחיל כאן.

אור יקר

פירוש על ספר הזוהר

החיבור הגדול ביותר שלו: פירוש על חלקי ספר הזוהר, תיקוני הזוהר וספר יצירה. במשך דורות נשאר רובו בכתבי יד, ורק בדורות האחרונים יצא לאור בכרכים רבים. זו עבודת חיים של אדם שישב עם רבי שמעון בר יוחאי מילה אחרי מילה.

אלימה רבתי

ביאורים עמוקים בחכמת האלוקות

ספר שמחולק ל"מעיינות" ול"תמרים", על פי הפסוק "ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים" (שמות טו, כז). כמו נווה מדבר לנפש הצמאה לדעת את בוראה.

תומר דבורה

ספר מוסר קטן שהפך לקלאסיקה

ספר קצר על תיקון המידות, שבנוי על שלוש עשרה מידות הרחמים. הוא מלמד איך אדם יכול להידמות לבוראו במעשיו, בסבלנות, בויתור ובאהבה. זה אולי הספר האהוב ביותר שלו, ועליו נרחיב בהמשך.

אור נערב

על מעלת לימוד הקבלה

קונטרס בן שבעה חלקים, שבו מסביר הרמ"ק את מעלת לימוד חכמת הקבלה, ומעודד את הלומדים להיכנס אליה בדרך הנכונה.

שיעור קומה

מבוא לאדרות שבזוהר

ביאור מקדים לחלקי האדרות בזוהר, ופירוש למאמרי הזוהר שעוסקים בסודות הנעלים ביותר.

תפילה למשה

פירוש על התפילה

פירוש על סדר התפילה על פי הסוד. רבות מן הכוונות שבו מופיעות גם בסידורים של תלמידי האר"י. ובתוכו נדפס גם חיבורו "זבחי שלמים", על סדר עבודת יום הכיפורים.

ספר הגירושין

החידושים מן הדרכים

החידושים שנפתחו לו בזמן הנדודים עם גיסו בשדות הגליל ובין קברי הצדיקים.

שיטתו

הגדולה של הרמ"ק היא הסדר. לפניו היו דברי המקובלים מפוזרים: רמז כאן, מאמר שם, שיטה אחת בספרד ושיטה אחרת באשכנז. הרמ"ק לקח את כל האוצרות האלה, סידר אותם, השווה ביניהם, והכריע. ולכל אחד מן הראשונים מצא את מקומו.

כמו גנן שנכנס לפרדס פרוע ומלא עצים, ובמקום לכרות עצים הוא סולל שבילים ביניהם, כדי שכל מי שנכנס יוכל להגיע לכל עץ ולטעום מפירותיו. זה בדיוק השם שבחר לספרו: "פרדס רמונים". הרימון מלא גרגרים, וכל גרגר במקומו.

ועוד יסוד בדרכו: הקבלה צריכה להפוך את האדם עצמו. כל מה שלמד הרמ"ק על הספירות העליונות, הוא הוריד אל המידות של האדם ואל מעשיו היומיומיים. וזה מביא אותנו אל הספר הקטן והמתוק ביותר שלו.

תומר דבורה: הקבלה של הלב

הספר נפתח במשפט שאפשר לחיות לפיו חיים שלמים:

”האדם ראוי שיתדמה לקונו, ואז יהיה בסוד הצורה העליונה צלם ודמות”

תומר דבורה, פרק א

והרמ”ק ממשיך ומסביר: אם אדם דומה לבוראו רק במראה של גופו, ולא במעשיו, הוא מכזיב את הצורה. העיקר הוא המעשים.

ואז הוא לוקח את הפסוקים של מיכה הנביא, ”מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע” (מיכה ז, יח עד כ), שבהם שלוש עשרה מידות של רחמים, ומלמד על כל אחת מהן איך אדם יכול לעשות כמותה. הקב”ה זן את העולם גם ברגע שאדם חוטא כנגדו, וכך אדם צריך להמשיך להיטיב גם עם מי שפגע בו. ”לא החזיק לעד אפו”, הקב”ה אינו מחזיק בכעסו לעולם, וכך אדם לא ישמור כעס בלבו על חברו.

זה הרמ”ק בכל גדולתו. אותו גאון שכתב את פרדס רמונים, על הספירות והעולמות העליונים, ישב וכתב ספר קטן שמלמד איך לסלוח לשכן, איך לא לכעוס על בן הבית, ואיך לאהוב גם את מי שקשה לאהוב. כי בשבילו, זו הקבלה האמיתית.

תלמידיו

בצפת עמד הרמ”ק בראש ישיבה, וסביבו גדלו תלמידים שהאירו את הדורות. ביניהם:

- רבי חיים ויטאל, שלמד אצלו לפני בוא האר”י, ולימים היה התלמיד הגדול של האר”י וכתב את כל תורתו.
- רבי אליהו די וידאש, מחבר הספר ”ראשית חכמה”, מספרי המוסר החשובים בעם ישראל.
- רבי אברהם גלאנטי, ממקובלי צפת הגדולים.

וגם בנו, רבי גדליה קורדובירו, הלך בדרכו.

הרמ"ק והאר"י הקדוש

האר"י הקדוש הכיר את ספריו של הרמ"ק עוד לפני שעלה לצפת, וראה בו את רבו. כשהגיע האר"י לצפת, כבר היה הרמ"ק חולה, וזמן קצר אחר כך נסתלק. האר"י ירש את מקומו בין מקובלי צפת.

ומסופר שאחרי פטירתו נגלה הרמ"ק לאר"י בחלום, ואמר לו שבשמיים לומדים עכשיו על פי הקבלה שלו, של האר"י. יש בזה ענווה של צדיק גם אחרי פטירתו: הרב בא אל התלמיד, ואומר לו בשמחה שהגיע זמנו להאיר.

ומה בין שתי השיטות. הרמח"ל ביאר ששתיהן אמת, וכל אחת מדברת על מדרגה אחרת: קבלת הרמ"ק עוסקת ב"עולם התוהו" וקבלת האר"י ב"עולם התיקון". ולכן גם אחרי שקבלת האר"י התפשטה בכל העולם, הלימוד בספרי הרמ"ק לא פסק, ורבים לומדים בהם עד היום כפתח וכהכנה לכתבי האר"י.

מופתים ועדויות

◆ החידושים שנפתחו בשדה

בזמן הגירושין, כשהיו הרמ"ק וגיסו נודדים בין קברי הצדיקים, נפתחו להם דברי תורה שלא הגיעו אליהם בעיון רגיל. הם ראו בזה סייעתא דשמיא גלויה, וכתבו את הדברים כמו שנפתחו להם.

◆ הרב שבא בחלום

כמו שהבאנו, מסופר שהרמ"ק נגלה אחרי פטירתו לאר"י בחלום, ומסר לו מה לומדים בעולם העליון.

◆ המופת שבכל ליל שבת

בסידור היעב"ץ מיוחס לרמ"ק המנהג לומר בקבלת שבת את פרקי התהילים "לכו נרננה" ושאריו. כך שבכל ליל שבת, בכל בית כנסת שאומרים בו קבלת שבת, אנחנו הולכים בעקבות שני הגיסים מצפת: המזמורים שאומרים על פי המנהג המיוחס לרמ"ק, ומיד אחריהם "לכה דודי" של גיסו.

ואולי המופת הגדול ביותר הוא הספרים. אדם שחי ארבעים ושמונה שנים בלבד כתב אלפי עמודים של חכמה עמוקה ומסודרת, שעדיין נלמדים בכל בתי המדרש של המקובלים בעולם.

הסתלקותו

הרמ"ק נסתלק בכ"ג בתמוז ה'ש"ל (1570), בן ארבעים ושמונה שנים. הוא נקבר בבית הקברות העתיק של צפת, על המדרון שמשקיף אל הר מירון, אל המקום שבו נקבר רבי שמעון בר יוחאי, שעל ספרו כתב את "אור יקר".

ציון הרמ"ק בבית הקברות העתיק בצפת

יום ההילולא שלו, כ"ג בתמוז, חל בימי בין המצרים. ויש בזה משהו נוגע ללב: בימים שבהם עם ישראל מתאבל על חורבן הבית ועל גלות השכינה, באה ההילולא של מי שיצא בעצמו לגירושין כדי להשתתף בצערה של השכינה.

מה הוא משאיר לנו

הרמ"ק לימד שאפשר לקחת את החכמה העמוקה ביותר ולסדר אותה כך שכל מי שרוצה יוכל להיכנס. לימד שלפעמים דווקא כשיוצאים מן הבית ומן הנוחות, נפתחים השערים. ולימד, אולי יותר מכולם, שכל סודות

העולמות העליונים צריכים להגיע בסוף אל דבר אחד פשוט: שאדם יהיה טוב יותר לחברו.

מי שיפתח היום את "תומר דבורה" וילמד פרק אחד, ויסלח באותו יום למישהו שפגע בו, כבר קיים את הקבלה של הרמ"ק.

זכותו של רבי משה קורדובירו תגן עלינו ועל כל עם ישראל, ונזכה להידמות לבוראנו במידותיו, אמן.

מקורות

פרדס רמונים; אור יקר; אלימה רבתי; תומר דבורה, פרק א; שיעור קומה; אור נערב; ספר הגירושין; תפילה למשה; שמות טו, כז; מיכה ז, יח עד כ; סידור היעב"ץ (קבלת שבת).

קרדיט תמונות: בית הקברות העתיק בצפת, צילום דויד ורדי, אתר פיקיוויקי, ברישיון CC BY 2.5. ציון הרמ"ק, צילום אריאל פלמון, ברישיון CC BY 3.0. כתב היד של פרדס רמונים, הספרייה הלאומית של צרפת, נחלת הכלל. כולן דרך Wikimedia Commons.

המימד הנוסף · הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 · ravbiton.com · לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה